

ÚJABB ADATOK A MOLDVAI MOZGÁSOKKAL KAPCSOLATBAN

KÓKAY JÓZSEF

M Áll Foldtani Intézet Budapest, Népstadion út 14
H-1143

ETO 551 432(234 373 1)

T á r g y s z a v a k alpi orogenezis (moldvai), Bakony hegység

A szerző a Bakony hegység DK-i peremvidkeiről (Várpalota) mai korábban ismertetett erőteljes moldvai (legfiatalabb stájeri) földkéregmozgási jelenségeket. Jelen cikkében egy földtani szelvényt mutat be Budapest területéről, amely a szarmata közepén létrejött mozgásokat (erős kiemelkedés és lepusztítás) bizonyítja.

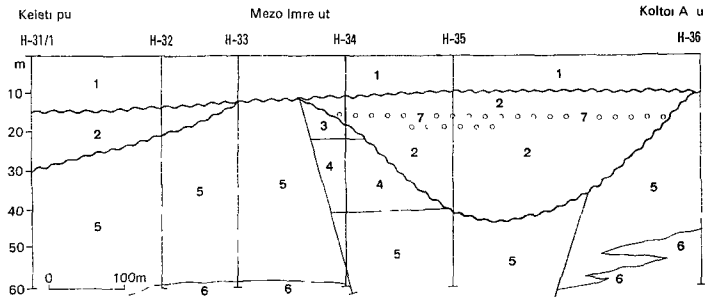
Már korábbi publikációmban (1956, 1968, 1976) felhívtam a figyelmet a moldvai (legfiatalabb stájer) kéregmozgások jelentőségére a Bakony DK-i peremvidékein, elsősorban a várpalotai medence területén. Ebben az időben a középhegység területén erőteljes földkéregmozgások zajlottak le a stájer hegységképző mozgási sorozat záróakkordjaként. Korábbi megállapításammal kapcsolatban szukségesnek látom a figyelmet felhívni a következőkre.

— A szarmatában történt erőteljes hegységképző mozgások nem hatottak az egész középhegység területén egyforma erővel. A Ny-i Bakonyban ezek a mozgások nem kimutathatók, míg a DK-i Bakonyban nagyon intenzívek voltak (KÓKAY 1968).

— A moldvai fázist két alfázisra lehet bontani (KÓKAY 1976): egy gyengébb, inkább talán epirogén emelkedő jellegűre a szarmata—felső-bádeni határon, a második alfázis erőteljes orogén lokés formájában (KÓKAY 1976, 3. ábra) lépett fel a szarmata közepén, pontosabban a kozárdi és a tinnyi alemeletek határán.

BUBICS I jóvoltából az 1977—78 években lemélyített METRÓ fúrások egy részét személyesen is feldolgozhattam (A bádeni korú fauna vizsgálatait és a makroszkópos kőzetleírások egy részét magam végeztem el, míg a szarmata faunát BODA J dolgozta fel). A fúrások értékelése alapján az 1. ábrán látható földtani szelvényt készítettem a Keleti pályaudvartól a Mező Imre út mentén.

Az adatok alapján más szelvény megoldási változatok is lehetségesek, de ennek ellenére a szelvény kitűnően érzékelteti, hogy az idősebb szarmata (kozárdi) és a fiatalabb (tinnyi) között jelentős kiemelkedés és lepusztítás volt. A fiatalabb szarmata rétegsor bőven tartalmazza az idősebb szarmata, majd a felső-bádeni képződmények anyagát (A H-31/1 sz. fúrásban a tinnyi szarmata osszlet aljában bemosott felső-bádeni Mollusca héjak voltak szarmata

1 ábra Földtani szelvény a budapesti METRÓ fúrásokon keresztül

1 Kvarter, 2 szarmata (tinnye), 3 szarmata (kozardi), 4 felső bádemi, 5 középső bádemi (szárazföldi fácies), 6 középső bádemi (tengeri fácies), 7 lajtameszkő gorgetegek

Fig 1 Geological section across boreholes for the METRO (Metropolitan Underground Railways) construction project of Budapest

1 Quaternary, 2 Sarmatian (Tinnye beds), 3 Sarmatian (Kozár beds), 4 Upper Badenian, 5 Middle Badenian (terrestrial facies), 6 Middle Badenian (marine facies), 7 Leithakalk boulders

alakok mellett) Az orogén kiemelkedést és lepusztulást követően a tinnye szarmata tenger erős transzgressziója figyelhető meg középső-bádemi („spiroplectamminás”) alemeletet képviselő képződményeken

A budapesti szarmata összlet bázisán (felső-bádemi-kozárdi határ) csak helyenként (pl a Keresztúri út menti feltárásban az EGYT-vel szemben) sikerült kisebb diszkordanciát észlelni, egyébként folyamatosnak tűnik az uledékképződés. A moldvai hegységképző fázis fő szakasza tehát Budapesten is a szarmata emelet közepére esik.

A moldvai fázis során létrejött vetőket, toréseket biztosan nem sikerült ez ideig kimutatni. A szelvényben feltüntetett két vető úgy is értelmezhető, hogy az egész szarmata összletet is metszik, tehát lehetnek fiatalabb — rhodáni — eredetűek is. Az azonban bizonyos, hogy az ilyen mértékű, szarmatán belüli diszkordanciát torések is kísérik, amint ez például a várpalotai medence területén is bizonyított.

Megemlíthető még, hogy a zsámbéki medence É-1 részében lemélyült Perbál-6 sz. fúrás a szarmata tengeri uledéksoron belül — a kozárdi és tinnye alemeletek határán — tarka, mészkonkréciós, szárazföldi uledéket harántolt 0,7 m vastagságban, ami kismértékű kiemelkedést jelent.

Megállapítható tehát, hogy a moldvai hegységképző fázis a középhegység peremi vidékein a DK-1 Bakonytól legalább a pesti síksággal, azaz legkevesebb 100 km széles sávban nyomozható.

IRODALOM — REFERENCES

- BUBICS I 1978 A budapesti metrőépítés földtani eredményei — Mérnökgeológiai Szemle 21 5—87
- HÁMOR G 1982 The age of neogene tectonic phases in the Paratethys realm — Veszprém Comm of the Hung Acad Sci 41—42
- KÓKAY J 1956 Hegyegyszerkezeti mozgásvizonyok Várpalota környékén — Földt Kozl 86 17—27

KÓKAY J 1968 Hegységképződési elméletek Bakony-hegysegi adatok tükrében — Foldt
Kozl 98 381—392

KÓKAY J 1976 Geomechanical investigation of the southeastern margin of the Bakony
Mountains and the age of the Litér fault line — Acta Geol Acad Sci Hung 20
(3—4) 245—257

NEW INFORMATION ON MOLDAVIAN MOVEMENTS

by

J KÓKAY

Hungarian Geological Institute Budapest, Népstadion út 14
H-1143

UDC 551 432(234 373 1)

Key words Alpine Orogeny, Central Transdanubia, Bakony Mountains

In an earlier paper the author already reported on intense crustal movements belonging to the Moldavian (latest Styrian) orogeny from the southeastern marginal zone of the Bakony Mts. In the present paper a geological section from the municipal area of Budapest is presented which testifies to mid-Sarmatian movements (heavy emergence and denudation).